

Japonya ve Almanya Savunma Sanayilerinin Yeniden Yapılanmasından Çıkarılan Dersler

Özgür KÖRPE*

Özet

Devletlerin kalkınmasında savunma sanayiinin önemli bir yeri vardır. Bu nedenle savunma sanayii yatırımları yapan devletlerin, dünyadaki benzer devletlerin kalkınma süreçlerinden çıkarabilecekleri dersler bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya ve Almanya'nın savunma sanayilerinin yeniden yapılanma süreçlerini çözümlenektir. Almanya ve Japonya'nın idari ve hukuki düzenlemeleri üzerine yapılan karşılaştırmalı tarihsel bir araştırmada, her iki devletin de savunma sanayilerinin yeniden yapılandırılmasında, sanayileşme süreçlerinde edinilen üretim kültürü ve destekçilerin çıkarlarına ve amaçlarına ilişkin başarılı dengeleme stratejilerinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Son yıllarda savunma sanayii alanında üretilen projelerin sayısı ve rekabet gücü artmakla birlikte, bu projelerin üretiminde stratejik yaklaşım eksikliği hissedilmektedir. Zira yazında bazı çalışmalar bulunmakla birlikte, strateji geliştirme bakımından dersler çıkarılan yayımlar sınırlıdır. Bu çalışmanın bulgularıyla, savunma sanayii planlamasına yönelik önemli bir boşluğun doldurulabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Güvenlik, Savunma Planlama, Politik Ekonomi, Japonya, Almanya

Lessons Learned from the Restructuring of the Defense Industry in Japan and Germany

Abstract

The defense industry has an important place in the development of states. For this reason, there are lessons that states engaged in defense industry investments can learn from the development processes of similar states in the world. The purpose of this study is to draw lessons from the restructuring processes of the defense industries of Japan and Germany after the Second World War. This research, in which the administrative and legal regulations of Germany and Japan were subjected to a comparative historical analysis, has determined that the successful balancing strategies regarding the interests and goals of the supporters and the production culture acquired during the industrialization processes were effective in the restructuring of the defense industries in both states. Although the quantity and competitiveness of the projects launched in the field of defense industry have increased in recent years, a lack of strategic approach is felt in the implementation of these projects. Indeed, despite a number of related studies in the literature, publications offering lessons in terms of strategy development are limited. Through the findings of this study, it is expected that an important gap in defense industry planning can be filled.

Keywords: International Security, Defense Planning, Political Economy, Japan, Germany

Giriş

Almanya ve Japonya, 1945'te işgal güçleri tarafından yönetilen iki harap ülke iken, bundan 20 yıl sonra, her iki devlet de dünyanın en güçlü ekonomileri arasına girdiler. Bugün, her ikisi de önemli siyasi nüfuza sahip olgun demokrasiler ve gelişmiş birer sanayi ve teknoloji ülkesi olmalarının yanında, küresel birer çekim alanıdır ve tüm bu gelişmişlik düzeylerini savunma alanına da yansıtmış durumdadırlar.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi Kara Harp Enstitüsü, Askeri Strateji Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanlığı Öğretim Üyesi, E-mektup: ozgurkorpe@gmail.com, okorpe@msu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7633-7596.

Kalkınmada önemli bir yeri olan savunma sanayiinin belli bir maksada tevcih edilmiş olması kaynakların etkin kullanımını bakımından önemlidir. Son yıllarda savunma sanayii alanında üretilen özel sektör projelerinin sayısı ve rekabet gücü artmakla birlikte, bu projelerin üretiminde stratejik yaklaşım eksikliği hissedilmektedir. Hâlbuki savunma, planlamanın her bölümünde olduğu gibi, sanayii planlaması da kısa, orta ve uzun vadede karşılaşılabilecek muhtemel tehditlere ve risklere karşı koyabilecek savunma teşkilatlanmasının oluşturulmasını, ulaşılan hazırlık seviyesinin muhafazasını, geliştirilmesini ve nihayet uluslararası ittifaklara katkı sağlayabilecek yeteneklere ulaşılmasını esas alır. Savunma planlama yazınında savunma kaynakları yönetimi adı verilen bu usul planlama, programlara, bütçeleme ve uygulama süreçlerinden oluşur. Savunma kaynakları yönetimi İkinci Dünya Harbi sonrasında özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) menşeli işletmelerde gelişmiş ve neticede son yıllarda proje yönetimi olarak bilinen bir sürece evrilmiştir. Dolayısıyla savunma sanayii yatırımları yapan devletlerin, dünyadaki benzer devletlerin kalkınma süreçlerinden çıkarabilecekleri dersler bulunmaktadır. Bu çalışmada, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya ve Almanya'nın savunma sanayilerinin yeniden yapılanma süreçlerinden, dersler çıkarmak amaçlanmıştır. Almanya ve Japonya'nın askerî teşkilatlanmalarının ve buna paralel olarak savunma sanayilerinin 1945 sonrasındaki gelişimiyle sınırlı tutulan bu çalışma, söz konusu süreçleri Japonya ve Almanya'daki idari ve hukuki düzenlemeler üzerinden izlemiştir.

Bu kapsamda bu çalışmanın yol haritası aşağıdaki şekildedir: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya ve Almanya'nın yeniden yapılanma süreçlerini iki ana döneme ayırmak gerekir. Birinci dönem, Nazi Almanya'sının ve ardından Japon İmparatorluğu'nun mağlubiyeti ile Federal Almanya'nın ve demokratik Japonya'nın kuruluşu arasında meydana gelen gelişmeleri içermektedir. İkinci dönem ise bu devletlerin kuruluşundan Soğuk Savaş'ın sonuna kadar uzanan süreçtir. Birinci dönem müttefiklerin Almanya'nın ve Japonya'nın saldırı kapasitelerini ortadan kaldırma çabalarını; ikinci dönem de artan Sovyet tehdidine karşı Almanya ve Japonya'ya yönelik kısıtlamaların, bu devletlerin kapasitelerinin savunma yönünde geliştirilmesi koşuluyla, kontrollü olarak gevşetilmesini içerir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerde sırasıyla Japonya ve Almanya'nın geçirdiği bu süreçler, önce silahlı kuvvetler, ardından savunma sanayii bakımından ayrı ayrı incelenmiştir. Birinci Dönem “Yeniden İnşa (1945-1955)”, İkinci Dönem ise “Hukuki Arka Plan ve Düzenlemeler” başlıkları altında ele alınmış; ardından her iki devletin Soğuk Savaş sonrasındaki dönüşümleri ve güncel durumları ortaya konmuştur.

Yöntem ve Yazın

Araştırmada “karma bir tarama modeli” teşkil edilmiştir. Öncelikle her iki devletin yeniden inşa süreçleri bir örnek olay tarama modeli ile incelenmiştir. Örneklemdeki her bir devlet bağımlı değişken olarak kabul edilmiş, üzerlerinde bir zamansal tarama yapılmıştır. Daha sonra örneklem, izleme yaklaşımı ile bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Savaş sonrası yeniden yapılanma süreçlerinden geçen tüm devletler araştırma evrenini; Almanya ve Japonya'nın savunma sanayileri ise örneklemi teşkil etmektedir. Veri toplamada belgesel tarama yöntemi izlenmiştir. Olgusal veriler, İngilizce ve Almanca mevzuat, raporlar ve dönemsel basın ve yayın organları gibi birincil kaynaklardan, bunları destekleyecek şekilde de akademik çalışmalardan temin edilmiştir. Veriler, hermenötik bir yaklaşımla işlenmiştir. Ardından Almanya ve Japonya'nın yeniden yapılanma süreçlerinde yaptıkları idari ve hukuki düzenlemeler üzerinde bir karşılaştırmalı tarihsel inceleme yapılmıştır. Tarihsel incelemede kesit alma yaklaşımı uygulanmış ve örneklemdeki devletlerin 1945-2021 arasındaki faaliyetleri incelenmiştir.

Akademik Yazında kaynak yönetimine ilişkin yöntemsel yayınlar bulunmakla birlikte, diğer devletlerin tecrübelerinden dersler çıkararak yayınlar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, savunma sanayiinin planlı gelişimine yönelik önemli bir boşluğu doldurma iddiasındadır.

Japon ve Alman “Mucizeleri” Üzerine

Japonya ve Almanya'nın geri dönüş hikâyelerini pek çok araştırmacı “mucize” olarak adlandırmaktadır¹. Bu “mucize” için ilk bakışta üç sebep ileri sürülebilir. Bunlar; her iki devletin arkasındaki ABD desteği, her iki devletin de hoşgörülü komşulara sahip olması ve her iki ülkenin de özgün birer bilgi kapasitesine sahip olmasıdır. Savaşın en büyük galibi olan ABD, dünyanın büyük oranda harap olduğu 1945 yılında dahi zengin bir ülkeydi. İhraç ürünleri için pazar arayan ABD hükümeti, savaş sonrasındaki konjonktürden de istifade ederek stratejik tercihini Japonya ve Almanya pazarlarından yana yaptı. 1947'den itibaren ABD, her iki ülkeye 15 milyar dolardan fazla kredi verdi². ABD'nin savaşta yaklaşık yarım milyon vatandaşının ölümüne neden olan eski düşmanlarına karşı böylesine cömert bir politika izlemesi büyük bir özveri gibi görünse de bu davranışın ardında Sovyet yayımlarının engellenmesi kaygısı vardır. Diğer taraftan hem Nazi Almanya'sı hem de totaliter Japonya'nın savaş sırasındaki politikaları göz önüne alındığında, iki Mihver Devleti'nin saldırdığı ülkelerin bu devletlerle yakın zamanda uzlaşmaya hazır olmayacakları da açıktı. Yine de Japonya 1970'lerin ilk yarısına kadar, Avrupa, Doğu ve Güneydoğu Asya'daki (Kuzey Kore hariç) tüm eski düşmanlarıyla ilişkilerini normalleştirmeyi başardı. Almanya'nın Avrupa ile yeniden bütünleşmesi, 1950'lerde Avrupa topluluklarına katılarak ve NATO'ya girerek şekillendi.

Almanlar, her şeyin baştan başladığını ifade etmek için 1945 yılını “sıfır anı” olarak kabul ederler.³ Muhtemelen o dönemde Japonlar da benzer bir duyguya sahiptiler. Ancak her iki ülkede de toplum yeniden yapılanmaya hazır olduğunu kanıtladı. Bu ülkelerde belli bir süre Nazizm, faşizm ve militarizm hüküm sürmüş olsa da demokratik yönetim ve bireysel özgürlük değerleri daha önceden yeterince yerleşmişti. Her iki ülkede de insanlar modern bir toplumun başarısı için en önemli ön koşulun eğitim olduğunun da bilincindeydiler. Bu bilinç, her iki ülkenin de sürdürülebilir bir şekilde gelişmesini sağladı. Ayrıca her iki devlette de endüstrileri nasıl inşa edeceğini ve ekonomileri nasıl yeniden şekillendireceğini bilen bilim adamları, mühendisler ve yöneticiler de vardı. Tüm bunlar, Japonya'nın ABD'nin Asya'daki en büyük güvenlik ittifakı ortağı ve bir serbest piyasa ekonomisi olarak bölgenin kalkınmasının çıpası olmasıyla sonuçlandı. Keza günümüzde Avrupa Birliği'nin en güçlü ekonomisi olan Almanya, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından bu yana her zamankinden daha açık bir şekilde Avrupa'nın gelişiminin motoru haline geldi.

¹ “Japon Mucizesi” veya “Japon Ekonomik Mucizesi”, İkinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Japonya'nın kısa sürede sağladığı hızlı büyümeye verilen addır (Bk. Forsberg, Aaron, *America and the Japanese Miracle*, University of North Carolina Press, Chapel Hill 2000). Keza Batı Almanya'nın 1950'lerden itibaren Konrad Adenauer ve Ludwig Erhard gibi devlet adamlarının liderliğinde hızlı ekonomik büyümesi de “Alman Mucizesi” veya “Ren Mucizesi” olarak adlandırılmaktadır (Bk. Hermann, Ulrike, *Deutschland, ein Wirtschaftsmärchen: Warum es kein Wunder ist, dass wir reich geworden sind*, Westend Verlag, Frankfurt 2019).

² Orr, Robert, “Occupation as Means to a Citadel Democracy in the East”, (der.) Orr, Robert, *Winning the Peace: An American Strategy for Post-Conflict Reconstruction*, The CSIS Press, Washington D.C. 2004, s. 169-192, s. 177-181.

³ Orijinali “Stunde Null” olan kavramın detayları için Bk. Brockmann, Stephen, *German literary culture at the zero hour*, Camden House, Rochester 2004.

Yukarıda çizilen çerçeve bu ülkelerin başarıları hakkında bir farkındalık uyandırmakla birlikte, başarılarının sırrını kavramak hususunda eksik kalmaktadır. Hem Japonya hem de Almanya, savaş sonrası başarılarının çoğunu, daha kapsamlı iki şeye borçludurlar. İlk olarak, savaş sonrasındaki tüm kısıtlamalara ve ABD'nin aksi yöndeki iktisadi yaklaşımına rağmen, her iki devlet de 19'uncu yüzyıl sonlarından itibaren zaten kazandıkları korumacı kalkınma kültürlerine, İkinci Dünya Savaşı sonrasında da sadık kalmayı becerebilmişlerdir. İkinci olarak her iki devlet de çeşitli müttefiklerin ve destekçilerin çıkarlarını ve amaçlarını dengeleme stratejilerini başarıyla sürdürebilmişlerdir. Diğer taraftan her iki devlet de askerî kısıtlamalara rağmen teknolojik üstünlüklerini savunma sanayiine yansıtılmışlar, etkin silahlı kuvvetler teşkil edebilmişlerdir.

Japon Savunma Sanayii Yeniden İnşa (1945-1955)

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1947 Japon Anayasası'nın 66'ncı maddesi ile ordu üzerinde sıkı bir sivil kontrol tesis edilmiş ve ordu mensuplarının siyasi faaliyetlerde bulunmaları yasaklanmıştır⁴. Ancak, çok kısa bir süre sonra patlak veren Kore Harbi ve Vietnam Savaşı, Japonya'nın jeostratejik önemini ortaya koymuştur. Böylece Temmuz 1950'de, muhtemel bir komünist ayaklanmada ABD birlikleri yardıma yetişene kadar Japonya'yı korumak ve iç güvenliği temin etmek amacıyla, General MacArthur'un girişimiyle, "Ulusal Polis Yedek Birliği'nin (Keisatsu-yobitai)" kurulmasına izin verilmiştir.⁵ Ardından 8 Eylül 1951'de ABD ve Japonya arasında bir güvenlik antlaşması imzalanarak⁶; Japon adalarında konuşlanmış ABD kuvvetlerinin bu ülkeyi dışardan gelecek saldırılara karşı koruması, Japon kara ve deniz kuvvetlerinin ise Ulusal Güvenlik Gücü adını alarak, iç tehditlerle (komünist girişimler başta olmak üzere) ve doğal afetlerle mücadele etmesi esasa bağlanmıştır. 1 Temmuz 1954 tarihinde imzalanan antlaşma ile "Japon Öz Savunma Kuvvetleri (JÖSK)" adı altında yeniden organize edilen teşkilat, çağdaş Japon silahlı kuvvetlerinin temelini oluşturmuştur.⁷

Japonya savunma sanayiinin gelişimini ise tüm yeniden yapılanma içinde değerlendirmek gerekir. Savunma sanayiinin doğası gereği diğer sanayii kollarıyla bağlantılı olması, askerî kapasite artırımının zaten yasaklanmış olmasından dolayı diğer sanayii kollarının öncü rolünü üstlenmeleri ve Japon kalkınmasının en başından itibaren bir bütün halinde görülmüş olması bunun başlıca sebepleridir. Japonya, Meiji reformlarıyla uygulamaya soktuğu korumacı kalkınma modeli sayesinde⁸, İkinci Dünya Savaşı arifesinde güçlü bir sanayii teşkil edebilmişti. Savaş sonrasında altyapısı harap olmuş olsa da bu altyapıyı yeniden inşa edebilecek eğitimli insan potansiyelini muhafaza edebilmişti.

Sözgelimi demir-çelik, yeniden inşaada öncü rolü üstlenen başat sanayii kolu olmuştur. Japonya, demir-çelik sanayiinin gelişmesiyle tersanecilik, otomotiv, elektronik gibi sektörlerde öncü durumuna gelmiş ve 1970'lerin başlarına doğru ekonomik anlamda pek çok devleti geçmiş ve G-8'den birisi haline gelmiştir. Bu sektörün sağladığı uygulama

⁴ Prime Minister of Japan and His Cabinet, 18August2021, The Constitution of Japan. https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government/the_constitution_of_japan.html, (17.04.2022).

⁵ Sugita, Yoneyuki, Pitfall or Panacea: The Irony of US Power in Occupied Japan 1945-1952, Routledge, New York 2003, s. 100.

⁶ Gönen, Hakan, ABD-Japonya Güvenlik Antlaşmaları: Oluşumu, Evrimi ve Sonuçları, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 1(4), 2004, s. 115-139, s. 122.

⁷ Gönen, Hakan, Modern Japonya'nın Ulusal Güvenlik Arayışı: Soğuk Savaş Dönemi Japonya-ABD İttifak Diplomasisi, Alp Yayınevi, Ankara 2007.

⁸ Chang, Ha Joon, Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü, (Çev. Tuba Akıncılar Onmuş), İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s. 89-95.

becerisi (know-how) ve altyapı, savunma sanayiinin de harekete geçmesini ve gelişimini kolaylaştırmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonunda yenilmiş ve yıkılmış Japonya'nın kişi başına düşen milli gelir açısından dünyanın en gelişmiş ülkelerinden birine dönüşmesinde ise işgücü verimliliğinin payı büyüktür. 1950 yılı için 100 rakamı temel alındığında, 1973-1975 yılları arasında imalat sanayiinde işçi verimliliği artışı Japonya'da 1412, Federal Almanya'da 411 ve Amerika'da 210 düzeyine ulaşmıştı. Bununla ilişkili olarak Soğuk Savaş'ın sonuna tekabül eden 1988-1989 yıllarında kişi başına düşen ulusal üretim değeri Japonya'da 20.000 dolar, ABD'de 18.600 dolar, Federal Almanya'da 18.000 dolar oldu.⁹ 1970'lerden itibaren hızla kalkınmaya başlayan Japonya, 1980'li yılların sonunda teknolojik kapasitesi, üretim gücü ve dünya ticaretindeki yeriyle, diğer büyük devletlere önemli bir rakip haline geldi. Özellikle Asya ve Pasifik'te önemli bir güç oldu ve çok kutuplu dünyanın bir kutbu haline geldi.

Güçlü beşerî sermaye, "Japon Kapitalizmi/İşbirliği Kapitalizmi"¹⁰ adı verilen özgün ekonomi modeli, korumacılıktan vazgeçmeden "Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı" teşvik ve desteğinde uyguladığı planlı kalkınma, ABD'nin savunma ve güvenlik şemsiyesi sayesinde sanayii için kaynak ayrılabilme, özellikle 1952'den itibaren savunma sanayii siparişleri ve desteği, verimliliğe ve ileri teknolojiye dayanan yüksek üretim gelirleri ve yatırımları, borç girdabından uzak durma, İkinci Dünya Savaşı öncesinden kalan ve Japon ekonomisinin temeli olarak görülen "Zaibatsu"¹¹ adı verilen tekelleri dev aile holdinglerinin yerine oluşturulan "Keiretsu"¹² adlı sinerjik şirket gruplarının, rencide olan Japon millî gururunun kalkınma çabalarını körüklemesi Japon mucizesinin ana nedenleri olarak sıralanabilir.

Hukuki Arka Plan ve Düzenlemeler

Bugünkü Japon demokrasisinin temelleri, ABD kontrolü altında hazırlanan yeni anayasa ile atılmış ve Batılılaşma süreci, Müttefik Kuvvetler Komutanlığı denetimi altında hızlanmıştır. JÖSK, "savaşan feragat" ve "sivil kontrol" adlı iki mihver üzerinden kurgulanmıştır. 1947 Anayasası'nın 9'uncu maddesi kuvvet kullanma hakkını reddetmektedir:

"Adalet ve düzene dayalı bir uluslararası barışı içtenlikle arzulayan Japon halkı, ulusun bir egemenlik hakkı olan savaşı ve uluslararası anlaşmazlıklarda kuvvet kullanma tehdidini sonsuza dek reddeder. Bir önceki paragrafın amacını gerçekleştirmek için kara, deniz ve hava kuvvetleri ile diğer savaş

⁹ Chang, a.g.e., s. 94.

¹⁰ Japon kapitalizminin temelinde keiretsu adı verilen iş birliği hâlindeki şirket ağları ya da kartelleri yatmaktadır. keiretsuda bir sektörün bir büyük şirketi ve bu gruba bağlı çok sayıda küçük şirketler vardır. Büyük şirket tüm faaliyetlerini kendine bağlı küçük şirketleri aracılığı ile yapar. Sistemin merkezinde mutlaka bir banka vardır. Şirketler bölgesel olarak çalışıp birbirlerinin pazarına girmezler. Şirketlerin zor durumda olanına yardım etmek için diğer şirketler o şirketin ürününü ihtiyaçları olmasa bile alırlar. Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı bu yardımlaşmayı garanti altına alır (Schaeede, Ulrike, Cooperative Capitalism, Self-Regulation, Trade Associations, and the Antimonopoly Law in Japan, Japan Business and Economics Series, Oxford University Press, London 2000).

¹¹ Bhappu, Anita D., Japon Ailesi: Japon Şirket Ağları ve Japon Yönetimi İçin Kurumsal Bir Mantık, (çev. Nuray Atsan), Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2, 2001, s. 156-167, s. 160.

¹² Zerenler, M. ve İraz, R., Japon Yönetim Anlayışı ve Şirket Ağları (Keiretsu) Analizi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16, 2006, s. 757-776, s. 769.

potansiyeli hiçbir zaman sürdürülmeyecektir. Devletin savaşma hakkı tanınmayacaktır.”¹³

Bu madde başlangıçta ülkenin kendi halkı tarafından savunulması hususunda zafiyet yaratabileceği kaygılarını doğurmuşsa da General MacArthur’un, Japonya’nın Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi’nin 51’inci maddesiyle düzenlenen meşru müdafaa hakkının saklı olduğunu taahhüt etmesiyle, bu maddeye ilişkin kaygılar azalmıştır.

İkinci kriter olan ordu üzerindeki sivil kontrol ise Anayasa’nın 66’ncı maddesiyle düzenlenmiştir.¹⁴ Bu maddeyle, ordu mensupları hükûmetin siyasi kademelerinden uzaklaştırılmış ve Japonya ordusu, demokratik kontrol altına alınmıştır. Savunma planlaması için de başbakanlık ofisinde yeni bir Savunma Ajansı kurulmuştur. Tüm bu süreçlerin en başından itibaren yönlendiricisi ve garantörü ABD olmuştur. Böylece ittifakın yapısı gereği ilk başta ast-üst ilişkisi gibi kurgulanan Japonya-ABD ittifakı, kısa bir süre sonra iki eşit egemen devlet temelli yönelimlere dönüşmüştür. ABD’yi, başlangıçta tehdit olarak gördüğü Japonya’yı sonradan silahlanmaya teşvik eden sebep ise, daha önce de belirtildiği gibi, komünist tehdit¹⁵ olmuştur. Dolayısıyla 1948’den itibaren artan uluslararası gerilimler nedeniyle ABD, kendisinin getirdiği askerî kısıtlamaların gevşetilmesi hususunda Japon hükûmetine telkin ve teşviklerde bulunmaya başlamış, komünist tehdide karşı mevcut bilgi ve teknoloji kapasitesini geliştirmesine ve askerî harcamalar yapmasına göz yummuştur. Benzer bir davranış Almanya için de sergilenmiştir. Hatta tıpkı Almanya’da olduğu gibi Japonya’nın da ihtiyaç duyduğu silah ve teçhizat, ABD tarafından verilmiştir.

Japon ekonomisi yeniden düzenlenirken toprak reformu ile toplumun hiyerarşik düzeni de çağa uydurulmuştur. Şirketler halka açılarak küçük tasarruflular ekonomiye yönlendirilmiştir. Japonya’da 1944’te sıfır olan sendikalı sayısı, Amerikan operasyonları sonucunda süratle gelişerek 1947’te 3,5 milyona ulaşmıştır.¹⁶ Ancak sendikaların başında ise komünistler bulunuyordu. Bu nedenle Amerika 1945 sonrasında bir yandan Japon militarizmini sınırlandırmaya çalışırken bir taraftan da Çin, Avustralya, İngiltere ve Sovyet Rusya’nın savaş tazminat talepleri karşısında, Japon ekonomisinin hamiliğini üstlendi. 1947 Anayasası ile toprak reformu, polis gücünün bölünmesi, askerî denetimin yok edilmesi gibi pek çok değişiklik yapıldı.¹⁷ Ancak hukuki düzenlemelerin temelinde şirket ittifaklarının sinerjisi ile tröstleşme arasında başarıyla tesis edilen hassas denge sistemi yer almaktadır. Bu dengeleme stratejisinin yürütülmesi için Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı kuruldu. Bakanlık “Genkyoku”¹⁸ adı verilen birimler marifetiyle ekonomi sektörlerini takip ediyordu. Genkyokular bir yandan kendi sektörlerinin sorunlarıyla ilgilenirken diğer yandan da bunları dış etkilere karşı koruyorlardı. Böylece Japonya’da devletin müdahale ve korumacılığı devam etti; ABD ise buna göz yumdu. Japonya’da rekabetçi bir iç piyasa oluşturmak yerine, şirketlerin büyümeleri ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilir hale gelmeleri hedeflendi.

Askerî güçten yoksun olan Japonya, iktisadi olarak toparlandıktan sonra dünyadaki konumunu ekonomik kapasitesiyle ikameye gayret etti. Japonya’nın ekonomiye yönelerek

¹³ Prime Minister of Japan and His Cabinet, aynı yerde.

¹⁴ Prime Minister of Japan and His Cabinet, aynı yerde.

¹⁵ ABD’nin Japonya’yı ekonomik olarak desteklemesinin temel sebebi, iktisadi sıkıntıların ABD’ye yönelik toplumsal muhalefeti arttırırken, halk arasında Sovyet sempatisini geliştirebileceği endişesidir. Bk. Sugita, Yoneyuki, Pitfall or Panacea, The Irony of US Power in Occupied Japan 1945-1952, Routledge, New York 2003.

¹⁶ Sugita, a.g.e., s. 46.

¹⁷ Prime Minister of Japan and His Cabinet, aynı yerde.

¹⁸ Ryutaro, Komiya, Industrial policy in Japan, Japanese Economic Studies, 14(4), 1986, s. 51-81, s. 53.

kapitalistleşme sürecinde hızla ilerlemesi Soğuk Savaş döneminin dengelerinde Batı blokunun işine geliyordu. Çünkü böylece komünist sistem, Batı ile beraber doğudan da Japonya'nın baskısı ile kendi bölgesine hapsedildi ve dışa açılmayınca da kapalı bir ekonomi biçiminde çöküşe gitti. Japonya hem Amerika ile kurduğu yakın ilişkiler, hem de bölgesindeki komşularına ihraç ettiği ekonomik modelle, kapitalizmin Doğu'daki kalesi haline geldi.

ABD ile Rusya arasında bir nevi tampon görev gören Japonya, daha önceki yayılcı politikaları nedeniyle, komşu ülkeler tarafından desteklenmeyeceğini tahmin ediyordu. Ancak 1950'li yıllardan sonra Kuzey Kore ve Sovyet yayılcılığı ile bu devletlerin nükleer kapasite geliştirme gayretleri Japonya'nın tehdit algısını da etkiledi¹⁹ ve bu ülkeyi askerî güç geliştirme çabasına itti. Nitekim Japonya 1970'lerin başına kadar ordusunu yeniden inşa etti. Savunma Ajansı'ndaki sivil planlamacılar 1976'da ilk "Ulusal Savunma Programı Ana Hatları" adlı belgeyi açıkladılar.²⁰ Savunma Ajansı, JÖSK'yi "küçük ama önemli bir güç" olarak tanımladı ve Japonya'nın savunmasının nasıl sağlanacağı konusunda ABD ile bir diyalog başlattı. 1978 yılında yayımlanan "Japonya-ABD Savunma İş Birliği Kılavuzu," ABD ve Japon kuvvetlerinin birlikte nasıl çalışacaklarının ilk ifadesi oldu.²¹ ABD ile imzalanan barış ve iş birliği antlaşmasına ilave olarak Rusya ve Çin ile imzalanan barış ve dostluk antlaşmaları, Doğu Asya'daki ülkeleri yakınlaştırmış ve iş birliğine giden yolu da açmıştır.

Soğuk Savaş Sonrasındaki Dönüşüm

Japonlar için ordu, tarih boyunca özel bir yere sahip olmuştur. Geleneksel düşünceye Soğuk Savaş koşulları da eklenince askerî gücün artırılması, iktisadi hedeflerden sonra gelen en önemli stratejik mesele olmuştur. Ancak Soğuk Savaş süresince Japonlar için askerî kapasitelerini gösterebilme ve geliştirebilme imkânı sınırlı kalmıştır. Soğuk Savaş sona erdikten sonra Japonya, BM Barış Gücü de dâhil olmak üzere küresel koalisyonlara katkıda bulunmak için JÖSK'yi görevlendirmeye başladı. Dolayısıyla bu ülke 1992'deki Kamboçya göreviyle birlikte, 2020 yılına kadar dokuz adet BM harekâtında yer aldı. JÖSK ayrıca Irak'taki ABD liderliğindeki koalisyonla ve Aden Körfezi'ndeki korsanlıkla mücadele misyonuna da katıldı.²²

1996 tarihli ABD ve Japonya İttifak Deklarasyonu, iki ülke arasındaki ittifakın kapsamını Doğu Asya'nın ötesine, Asya-Pasifik'e taşımıştır. Böylece ABD ve Japonya arasındaki müttefiklik ilişkisi, Birleşik Krallık ile benzer bir seviyeye taşınmak istenmiştir. ABD, Japonya Yokota üssünde 54.000 asker bulundurmaktadır.²³ Soğuk Savaş sonrası dönemde Çin ve Kuzey Kore gibi ülkeler askerî harcamalara hız verdikçe, JÖSK de diğer ordularla iş birliğini artırdı. Böylece Japonya Anayasa'nın 9'uncu maddesinin kısıtlamaları ile JÖSK'nin yeni misyonlarının operasyonel gereklilikleri arasındaki gerilim giderek daha belirgin hale geldi. 2014'te Başbakan Shinzo Abe kabinesi, Anayasa'yı, Japonya'nın güvenliği tehdit edildiğinde "kolektif öz savunmaya" izin verecek şekilde yeniden yorumladı.²⁴ Bu yorum MacArthur'un meşru müdafaa yorumunu çağrıştırmaktadır. Ertesi yıl, hükümet meclise bu yorumun nasıl uygulanacağını belirten bir yasa tasarısı sundu. Bu

¹⁹ Hughes, Christopher W., *Japan's Remilitarization*, Routledge, New York 2009.

²⁰ Council of Foreign Relations, *Japanese Post-War Constitution*, 18August2021, <https://www.cfr.org/japan-constitution/japans-postwar-constitution>, (21.04.2021).

²¹ Aynı yerde.

²² Council of Foreign Relations, aynı yerde.

²³ U.S. Forces Japan, "About USFJ", 2022, <https://www.usfj.mil/About-USFJ/>, (27.04.2022).

²⁴ Council of Foreign Relations, aynı yerde.

tasarı hem vatandaşların protestosuna hem de parlamentonun muhalefetine neden olsa da 19 Eylül 2015 tarihinde 148'e karşı 90 oyla Üst Meclis'ten geçti. Japonya'nın "kolektif öz savunma" yasası, uluslararası çevrelerde, 1945'ten bu yana askerî alanda yapılan en dramatik değişim olarak yorumlanmıştır.²⁵

Günümüzde Japonya Başbakanı, Savunma Bakanlığı'na bağlı Kara, Deniz ve Hava Öz Savunma Kuvvetlerinin başkomutanıdır.²⁶ Son yıllarda Japon güvenlik politikasının yönetiminde Dışişleri Bakanlığı'nın ve Bakanlar Kurulu'nun rollerinin artırılmasıyla JÖSK'nin yapısında, komuta kademelerinde, kapasitesinde ve harekât özelliklerinde yeni gelişmeler meydana gelmiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Japon savunma sanayiinin gelişimini, savunma bütçelerindeki değişim üzerinden gözlemek mümkündür. Uzmanlar, 1980'lerden itibaren 9,82 milyar dolar olan Japon savunma bütçesinin, 1989'da 30,87 milyar dolara yükselmesini, komşusu Çin ve Soğuk Savaş sonrasında Japonya'nın tehdit algısındaki değişim ile ilişkilendirmektedirler. Ülkelerine yönelik muhtemel bir nükleer saldırıda, ABD'nin yardımının sınırlı olacağına inanan Japon kamuoyu silahlanma politikalarının, gelecekte de "kaliteyi ön planda" tutmak suretiyle sürmesini beklemektedir.²⁷ Uzmanlar, 30 nükleer santrale sahip olan ve plütonyum üretebilen Japonya'nın nükleer silah üretebilme konusundaki "eşik kapasitesine" de dikkat çekmektedirler.²⁸

Japon Savunma Sanayii, küresel savunma harcamalarında görülen genel azalma eğilimine mukabil, iyileştirme ve geliştirme faaliyetlerini sürdürmüştür. Mitsubishi, Toshiba ve Toyota yeni tip yüksek hareket yeteneğine haiz cip modeli üretmişlerdir. Örneğin 1991 yılında toplam satışlarını 770 milyon dolardan, 872 milyon dolara yükselten Mitsubishi dünyanın 100 büyük savunma firması arasında 17'nci sırada yer almasının yanında, muharip uçaklar, tanklar ve destroyerler de üretmektedir.²⁹ Japon Hava Kuvvetleri'nin envanterindeki 213 adet F-15 J/D serisi av bombardıman uçağının 199 adedi, Mitsubishi tarafından, üstelik ABD'ninkinden %50 daha ucuza imal edilmiştir.³⁰ Dünyada 49'uncu sırada yer alan Kawasaki de uçak endüstrisi alanında faaliyet göstermektedir. 1992 yılı itibarıyla, ABD'den satın aldığı Patriot bataryaları, AIM-9MK füzeleri, F-15 ve P-3C uçak modernizasyonları ile Japonya, ABD'nin dünyadaki en iyi silah müşterisi konumuna yükselmiştir.

Son Dönem

Japonya İkinci Dünya Savaşı sonrasında kendisine uygulanan askerî kısıtlılıkları, uzlaşmacı bir politik kültür geliştirmek ve yenilikçi teknolojiler oluşturmak suretiyle bir anlamda eksikliklerini fırsata dönüştürebilmiştir. Japonya günümüzde küresel anlamda sözü dinlenen bir ekonomik güç durumundadır, teknolojisi güven ve saygı uyandırmaktadır. Japonya'nın kurumları ve hukuk sistemi, savunma kısıtlamalarını ikame edebilecek seviyeye ulaşmıştır. Kaldı ki Japonya savunma teknolojileri alanında da etkin bir durumdadır. 2021 yılı itibarı ile Japonya'nın toplam askerî personel sayısı 319.000'dir. Gene aynı yıl

²⁵ The Business Insider, Japan's Military Just Made Its Most Dramatic Change Since World War II, 01July2014, <https://www.businessinsider.com/japans-military-just-made-its-most-dramatic-change-since-world-war-ii-2014-7>, (16.04.2022).

²⁶ Prime Minister of Japan and His Cabinet, aynı yerde.

²⁷ Sugita, a.g.e., s. 71.

²⁸ Dahl, Per F., Heavy water and the wartime race for nuclear energy, CRC Press, Boca Raton, Florida 1999, s. 279-285.

²⁹ Ministry of Defense (Japan), Medium Term Defense Program (FY 2019 - FY 2023), 08December2018, https://www.mod.go.jp/j/approach/agenda/guideline/pdf/chuki_seibi31-35_e.pdf, (11.04.2022).

³⁰ Ministry of Defense, a.g.e., s. 10-36.

Japonya'nın savunma bütçesi, bir önceki yıla göre %0,5 artarak 48,92 milyar dolara ulaşmıştır.³¹

Asya'da Çin'in artan etkisine karşı ön almak maksadıyla, Japonya, ABD, Avustralya ve Hindistan tarafından, 2007 yılında, Dörtlü Güvenlik Diyalogu adlı bir mekanizma oluşturulmuştur.³² Bu girişim, Japonya ile diğer ortaklarının Hint Okyanusu'ndaki askerî tatbikatlarının yanında siyasi ve ekonomik anlamda da yeni eylem planlarına yön vermektedir. Öte yandan Birleşik Krallığın yakın zamanda bu diyalogun bir parçası olmak isteyebileceği, BREXIT kararının ülkenin dış politikanın tekrar İndo-Pasifik bölgesine kayabileceğinin bir işareti olduğu unutulmamalıdır.

Alman Savunma Sanayii Yeniden İnşa (1945-1955)

Bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Almanya'nın güvenliğinden Müttefik Kuvvetler (ABD, Birleşik Krallık, Fransa ve SSCB) ortaklaşa sorumluluk taşıyordu. Alman ordusu Wehrmacht'ın dağılmasından sonra Almanya birkaç yıl tamamen askerden arındırılmış bir ülke olarak kaldı. Deniz kuvvetlerinin bazı mayın tarama unsurları varlıklarını korusa da bunlar müttefiklerin denetimindeydiler ve esasen bir savunma kuvveti değildiler. 1949 Anayasası ise Japonya'dakine benzer askerî kısıtlamalar içeriyordu. 14 Mart 1951 tarihinde 10.000 kişilik Federal Sınır Koruma Gücü kuruldu ve mevcudu 19 Haziran 1953'e gelindiğinde 20.000'e çıkartıldı.³³ Federal Almanya birliklerinin Avrupa Savunma Topluluğu kapsamında Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya askerleriyle bütünleştirilmesi önerildiyse de hiçbir zaman uygulanmadı. Öte yandan İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından gelişen Sovyet tehdidine karşı Almanya'yı da içine alan bir savunma ittifakı oluşturma fikri, Batılı devletler arasında güçlendi. Ancak Batı Alman ordusunun yeniden canlandırılması hususunda bir anlaşmazlık vardı. En başta Fransa isteksizdi; zira son 80 yılda üç kez Almanya'nın hedefi olmuştu.³⁴ Bu yüzden Fransızlar Almanya'nın NATO üyeliğini 1954 yılına kadar kabul etmediler. Almanya Demokratik Cumhuriyeti (Doğu Almanya) ise zaten gizlice yeniden silahlanmaktaydı.

Alman savunma sanayiinin gelişimi de tıpkı Japon sanayileşmesinde olduğu gibi genel sanayileşme süreçleri bağlamında ele alınmalıdır. Almanlar her ne kadar 1945 yılını "sıfır anı" olarak adlandırsalar da burada kastedilen, fiziki altyapının büyük ölçüde yeniden inşa edilmesi gerekliliğiydi. Yoksa Friedrich List'in geliştirdiği korumacı kalkınma modeli³⁵ sayesinde, güçlü bir sanayiye zaten sahiptiler. Ayrıca Japonlar gibi Almanlar da eğitilmiş insan potansiyelini muhafaza edebilmişlerdi. Almanya'ya ilk kısıtlamalar demir-çelik sektöründen gelmiş olsa da yukarıda bahsedilen Sovyet tehdidi nedeniyle çok geçmeden bu kısıtlamalar gevşetildi. Kısa bir süre sonra ise Almanya, Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman öncülüğünde başlatılan Avrupa'da kalıcı barış çalışmalarına katılmış Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ile başlayan Avrupa Birliği sürecinin yönlendiricisi haline gelmiştir.

³¹ Sato, Yoichiro and Seng, Tan S., United States Engagement in the Asia-Pacific, Cambria Press, New York 2015, s. 92.

³² Sato, Yoichiro, "Industrial Policies, the East Asian Miracle, and Regional Integration after the 2008 Global Financial Crisis", Kolmaš, Michal; Sato, Yoichiro (der.), Identity, Culture and Memory in Japanese Foreign Policy, Peter Lang-US, Bern 2021, s. 85-102, s.86-87.

³³ Bundespolizei, Historie der Bundespolizei, 28September2011, https://web.archive.org/web/20110928045244/http://www.bundespolizei.de/DE/06Die-Bundespolizei/Historie/historie_node.html, (24.04.2021).

³⁴ Müller, Helmut M., Schlaglichter der deutschen Geschichte, Meyers Lexikonverlag, Mannheim 1986, s. 354-356.

³⁵ Chang, Kalkınma Reçetelerinin Gerçek..., s. 18/67-72.

Temmuz-Ağustos 1945 tarihlerinde icra edilen Potsdam Konferansı'nda ABD Hazine Bakanı Henry Morgenthau tarafından hazırlanan planı uygulamaya çalışan müttefikler, Alman silahlı kuvvetlerini ve onu destekleyen gemi, uçak, mühimmat ve silah fabrikalarını kapatmaya; sivil endüstrileri ise sınırlamaya karar verdiler. Almanya'nın her bir endüstri türü için asgari kaç fabrikaya ihtiyaç duyabileceği değerlendirilip planlandı. Müttefikler tarafından 29 Mart 1946 tarihinde imzalanan "sanayi düzeyi" planı ile Almanya'nın 1500 ağır sanayi üretim tesisinin sökülmesine ve mevcudunun 1939 öncesinin yarısına indirileceğini belirtildi.³⁶ 1940'larda Alman çelik üretim kapasitesi, Müttefik Kontrol Konseyi tarafından, savaş öncesi üretim kapasitesinin %25'ine denk gelecek şekilde belirlendi.³⁷ Otomobil üretimi de savaş öncesi otomobil üretim seviyelerinin %10'una indirildi. Asıl amaç, Almanya'yı vasatı bir tarım ülkesi haline getirmektir. ABD ormanlarla ilgili garip bir pasifizasyon stratejisi de uyguladı. Almanya ormanlarından yüksek miktarda kereste ihraç ederek, kendi deyimleriyle "Alman ormanlarının savaş potansiyelini tamamen imha etmeyi" amaçladılar.³⁸

Ancak 1946'nın ortalarından itibaren, bu cezalandırma politikası önce ekonomik, sonra da siyasi kaygılarla değişmeye başladı. ABD Dışişleri Bakanı James F. Byrnes'in Eylül 1946'daki "Almanya Politikasının Yeniden Düzenlenmesi"³⁹ başlıklı konuşması, Morgenthau planının terk edilmesi anlamına geliyordu.⁴⁰ Böylece cezalandırma yaklaşımı yerini Almanya'nın ekonomik genişlemesinin teşvikine bıraktı. Neticede Başkan Harry Truman, Temmuz 1947'de cezalandırıcı işgal direktifini (JCS 1067) ulusal güvenlik gerekçesiyle iptal etti. Bunu, "müreffeh bir Avrupa için istikrarlı ve üretken bir Almanya'nın ekonomik katkılarının gerektiğini" belirten yeni direktif (JCS 1779) ile değiştirdi.⁴¹ Almanya'nın ağır sanayi üretimine getirilen kısıtlamalar tedricen iyileştirildi; izin verilen çelik üretim seviyeleri savaş öncesi kapasitenin %25'inden, %50'sine yükseltildi.⁴²

1958'den sonra Batı Almanya, ABD'den Matador, Nike-Hercules ve Honest John füzeleriyle, F-104 G uçakları ve diğer silah sistemleri satın aldı. Ayrıca F-104 G, Fiat ve G-91 uçaklarının, Noratlas nakliye araçlarının, UH-1D ile CH-53G helikopterlerinin ve Sidewinder füzelerinin lisanslı üretimine başladı. Böylece Batı Almanya modern askerî teknolojiye erişme imkânı kazanırken, ülke içinde ise Amerikan askerî firmalarının şubeleri açıldı. Daha sonraki yıllarda, nükleer fırlatma kabiliyetine sahip, 740 kilometre menzilli Pershing-I A füzelerini satın aldı. Diğer yandan Almanya kendi askerî araştırmalarına da devam etti. 1960'ların sonuna gelindiğinde Almanya'nın askerî üretimi tamamen milli askerî şirketlerin eline geçti. Batı Almanya savunma sanayiinde yerli üretim oranı, 1957-1969

³⁶ Bundesministerium der Justiz-1, Art 115b Basic Law, 18August2021, https://www.gesetze-iminternet.de/englisch_gg/englisch_gg.html#GGengl_000P115b, (25.04.2022).

³⁷ Großholz, Carsten, "Die ökonomische Modernisierung der Bundeswehr im Meinungsbild der Soldatinnen und Soldaten", Richter, Gregor (der.), Die ökonomische Modernisierung der Bundeswehr: Sachstand, Konzeptionen und Perspektiven, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2007, s. 15-32, s. 19.

³⁸ Lindlar, Ludger ve Holtfrerich Carl-Ludwig, Geography, exchange rates and trade structures: Germany's export performance since the 1950s, European Review of Economic History, August 1997, Vol. 1, No. 2, s. 217-246.

³⁹ "Stuttgart konuşması" veya "Umut Konuşması" olarak da bilinir.

⁴⁰ Bundeswehr-1, Die Tradition der Bundeswehr, 18August2021, <https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/selbstverstaendnis-bundeswehr/tradition-bundeswehr>, (26.04.2022).

⁴¹ Bundesministerium der Verteidigung, Zentrales Führungselement, 18August2021, <https://www.bmvg.de/de/ministerium>, (26.04.2022).

⁴² Wiegold, Verteidigungshaushalt 2021..., aynı yerde.

arasında, %40'tan % 80'e çıktı. Aynı dönemde askerî siparişlerin hacmi 3,3 milyar Alman markından, 9,2 milyar marka yükseldi.⁴³

Hukuki Arka Plan ve Düzenlemeler

Almanya'nın demokratik anayasası Japonya'ninkinden yaklaşık iki yıl sonra 23 Mayıs 1949 tarihinde kabul edildi.⁴⁴ Alman Anayasası da askerî kısıtlamalar ve ordu üzerinde sivil kontrol içeriyordu, ama Japon Anayasası'ndaki savaştan feragat yerine, "vicdani ret" ve "saldırı savaşılarına başvurmama" kavramları öne çıkıyordu. Dördüncü madde vicdani ret hükmünü içerirken, saldırı savaşına başvurmama ise 26'ncı maddede şu şekilde yansımalarını bulmuştu:

"(1) Halkların barış içinde bir arada yaşamalarını bozmak amacıyla, özellikle bir saldırı savaşının yürütülmesine hazırlanmak amacıyla uygun olan ve girişilen eylemler anayasaya aykırıdır. Bunlar cezalandırılabilir bir suç haline getirilmelidir. (2) Savaş amaçlı silahlar ancak Federal hükûmetin onayı ile üretilir, taşınabilir ve piyasaya arz edilebilir. Ayrıntılar federal bir yasaya tabidir."⁴⁵

Tıpkı Japonya'da olduğu gibi Almanya'nın üzerindeki silahlanma kısıtlamaları da çok kısa bir süre sonra gevşetildi. Bu gevşetme Japonya'ya benzer şekilde BM Sözleşmesi'nin 51'inci maddesi çerçevesinde yapıldı. Anayasa'nın 24'üncü maddesi de hükûmete güvenlik için uluslararası sistemlere katılma yetkisi verdi.

Diğer yandan Batı Almanya silahlı kuvvetlerinin teşkilatlanması, Şansölye Konrad Adenauer tarafından 1950 yılında eski Alman subaylarının görevlendirilmesiyle başladı. 9 Ekim 1950 tarihinde yayımlanan Himmerod Memorandumu⁴⁶, Batı Almanya'nın Avrupa ortak savunma sistemine katılımını garanti ederken, yeni silahlı kuvvetlerin kurulması için de bir temel oluşturdu. Neticede 1955 yılında Anayasa'ya eklenen 87a maddesi uyarınca federal silahlı kuvvetler kurulması onaylandı:

"(1) Federasyon, savunma için silahlı kuvvetler kurar. Sayısal güçleri ve temel teşkilat yapısı bütçede açıkça görülmelidir. (2) Savunma hariç, silahlı kuvvetler ancak bu Anayasa'nın açıkça izin verdiği ölçüde kullanılabilir. (3) Savunma ve gerginlik durumunda, silahlı kuvvetler, savunma görevlerini yerine getirebilecek ölçüde, sivil varlıkları koruma ve trafik kontrolü yetkisine sahiptir. (4) Federal Hükûmet, Madde 91 (2)'nin gereklerine uygun olarak ve polis kuvvetleri veya Federal Sınır Muhafızları yetersiz kaldığı takdirde; Federasyonun veya bir eyaletin varlığına veya özgür demokratik temel düzenine yönelik yaklaşan bir tehlikeyi önlemek, polisi ve Federal Sınır Muhafızlarını desteklemek, sivilleri korumak ve organize askerî yöntemler kullanan silahlı isyancılarla mücadele için silahlı kuvvetleri kullanabilir. Federal Meclis'in talebiyle silahlı kuvvetlerin kullanımına son verilir."⁴⁷

⁴³ Rattinger, Hans, "The Bundeswehr and Public Opinion", Szabo Stephen F. (der.), The Bundeswehr and Western Security, Palgrave Macmillan, London 1990, s. 93-122, s. 97.

⁴⁴ Bundesministerium der Justiz-2, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, 18 August 2021, www.gesetze-im-internet.de, (25.04.2022).

⁴⁵ Bundesministerium der Justiz-2, aynı yerde.

⁴⁶ Abenheim, "The Citizen in Uniform...", a.g.e., s. 34.

⁴⁷ Bundesministerium der Justiz-2, aynı yerde.

7 Haziran 1955'te, "Federal Savunma Bakanlığı" kuruldu.⁴⁸ Yeni teşkil edilen silahlı kuvvetlerin adı, eski bir Wehrmacht generali olan Serbest Demokrat Parti Milletvekili Hasso von Manteuffel'in önerisiyle "Bundeswehr" oldu.⁴⁹ Bundeswehr, efsanevi Alman generali Gerhard von Scharnhorst'un (1755-1813) 200'üncü doğum günü olan 12 Kasım 1955 tarihinde resmî olarak kuruldu. Yeni silahlı kuvvetlerin en önemli iki özelliği, demokratik bir devletin bünyesinde kurulmuş olması ve başlangıçta ABD ordusuna tâbi olmasıydı. Hükûmet, Bundeswehr subaylarının siyasi sicillerinin temiz olmasını garantilemek amacıyla bir araştırma komitesi görevlendirdi.⁵⁰ Sivil ve asker ilişkilerini sağlam bir temele dayandırmak için General Johann von Kielmansegg, Ulrich de Maizièere ve Wolf von Baudissin gibi subaylar çaba sarf ettiler.⁵¹

Federal Almanya 1955'te Anayasası'nda bir değişiklik yapmak suretiyle NATO'ya üye oldu. Hükûmet Silahlı Kuvvetleri ilk kez Ocak 1956'da Andernach'ta denetledi.⁵² Ardından 18-45 yaş arasındaki erkekler için zorunlu askerlik uygulaması ise gene aynı yıl geri getirildi.⁵³ Buna karşılık, SSCB kontrolündeki Doğu Almanya, 1956'da kendi askerî gücü olan Nationale Volksarmee'yi (NVA) kurdu ve 1962'de zorunlu askerlik uygulamasına geçti. NVA 1990 yılında iki Almanya'nın birleşmesi neticesinde feshedildi.⁵⁴ Bundeswehr, Soğuk Savaş sırasında yaklaşık olarak 670.000 asker ve sivil personeliyle Orta Avrupa'daki NATO konvansiyonel kuvvetlerinin başlıca unsurlarından birisiydi. Kara Kuvvetleri çoğu ağır tank ve zırhlı araçlarla donatılmış üç kolordudan (12 tümen) müteşekkildi. Hava Kuvvetleri de kayda değer miktarda av bombardıman uçağına sahipti ve NATO ortak hava savunma (NATINADS) misyonunda yer aldı. Donanma ise, Baltık ve Kuzey denizlerinde savunma, ikmal ve eskort görevleri icra etti.

Fransa ve İngiltere'nin, Almanya'nın yeniden yapılanmasına verdikleri destek, bazı şartlara tâbiydi. Zira söz konusu aktörler yayılmacı bir devlet olarak gördükleri Almanya'ya güvenmiyorlardı. Bu nedenle sağlam hukuki düzenlemeler ve sıkı denetim mekanizmaları tesis etmeye gayret ettiler. Sözgelimi Batı Almanya, 1954 Paris Anlaşmalarının III. Protokolü uyarınca, topraklarında nükleer, kimyasal ve bakteriyolojik silahlar ile uzun menzilli füzeler ve stratejik uçaklar üretmeme yükümlülüğü üstlendi. Bu protokolün ikinci maddesi, genel olarak, NATO'nun ihtiyaçlarına atıfta bulunarak, silah ve askerî teçhizat üretimi bağlamında Batı Almanya'ya yönelik tüm kısıtlamaların listelenmesini öngörmüştür. Tüm bu kısıtlama ve denetimlere rağmen, tıpkı Japonya gibi Almanya da örnek teşkil edecek seviyede kanunlar çıkararak, şirket ittifaklarının yarattığı sinerji ile tröstleşme arasında başarılı bir dengeleme mekanizması kurabilmiştir.⁵⁵ Örneğin Almanya'da savunma sanayii üretimi özel sektörle sınırlıdır. Tüm araştırma ve geliştirme,

⁴⁸ Bundesministerium der Verteidigung, aynı yerde.

⁴⁹ Berger, Florian, Mit Eichenlaub und Schwertern. Die höchstdekorierten Soldaten des Zweiten Weltkrieges, Selbstverlag Florian Berger, Vienna, Austria 1999, s. 197-206.

⁵⁰ Erlar, "Politik und nicht Prestige", a.g.e., s. 82-83.

⁵¹ Abenheim, The Citizen in Uniform..., a.g.e., s. 37.

⁵² Large, David C., Germans to the Front West German rearmament in the Adenauer era, University of North Carolina Press, Chapel Hill, North Carolina 1996, s. 244-245.

⁵³ Müller, Schlaglichter der deutschen Geschichte..., a.g.e., s. 355.

⁵⁴ Müller, a.g.e., s. 356.

⁵⁵ Tröstleşmeye karşı, Rekabet Kısıtlamalarına Karşı Yasa ve AT Antitröst Yasası, AET Antlaşması'nın 81 ve 82. Maddeleri, Birleşme Kontrolü Yönetmeliği; şirketler arasındaki iş birliğine ilişkin, Limited Şirket Yasası, Hisse Senedi Şirket Yasası, Medeni Kanununun 705-740'ıncı maddeleri, Telekomünikasyon Yasası, Enerji Yasası; fikrî mülkiyet ile ilgili, Patent Yasası, Marka Yasası, Faydalı Modeller Yasası, Tescilli Tasarımlar Yasası; yatırımlarla ilgili olarak, Ticaret Kanunu, İflas Tüzüğü, İş Kanunu düzenleyicidir. Köndgen, Johannes ve Borges, Georg, "Chapter 4: Commercial Law", (der.) Zekoll, Joachim; Wagner, Gerhard, Introduction to German Law, Third Edition, Kluwer Law International BV, The Netherlands 2019, s. 131-156.

tedarik ve bakımın %85'ini oluşturmaktadır. Devlet tarafından işletilen hiçbir savunma sanayii tesisi yoktur ve özel şirketlerin çoğu, sivil endüstriyel üretimle de uğraşmaktadır. Bununla birlikte, savunma üretimi, ülke sanayiinin toplam üretiminin %3,4'ünü geçemez. Savunma Bakanlığı Silahlanma Birimi, silahlanma sektörünün planlanması, kontrol edilmesi ve denetlenmesinden sorumludur. Koblenz'deki Alman Silahlı Kuvvetleri Federal Ekipman, Bilgi Teknolojisi ve Kullanımı Dairesi (Bundesamt für Ausrüstung, Informationstechnik und Nutzung der Bundeswehr-BAAINBw) tüm savunma malzemelerini tedarik etmektedir. BAAINBw, üçte biri yedi araştırma ve test merkezinde çalışan ve her biri belirli bir sistem kategorisinden sorumlu olan sivil bir teşkilattır. Tornado ve Avrupa Savaş Uçağı (EFA) gibi büyük uluslararası projeler ise BAAINBw'nin denetiminden bağımsızdır.⁵⁶

Bundeswehr'nın ana tedarik kalemlerinin yaklaşık yüzde 70'inin uluslararası projelerin parçası olarak üretildiği tahmin edilmektedir. Bunlar arasında; EFA ve Tornado uçakları (İngiltere, İtalya ve İspanya iş birliği); Alpha Jet, Roland kısa menzilli hava savunma sistemi ve Tiger PAH-2 taarruz helikopteri (Fransa'yla ortak) ve birkaç NATO ülkesiyle iş birliği içinde geliştirilen roket ve tanımlama sistemleri bulunmaktadır. En büyük firmalar arasında, Daimler-Benz grubuna ait 1989 yılında kurulan Deutsche Aerospace (DASA) adlı şirket yer almaktadır.⁵⁷

Soğuk Savaş Sonrasındaki Dönüşüm

Almanya'nın yeniden birleşmesinin önünü açan 12 Eylül 1990 tarihli "Almanya'ya İlişkin Nihai Çözüm Antlaşması" gereğince, Bundeswehr'nın mevcudu 370.000'e indirilecekti ve bunların en fazla 345.000'i Kara ve Hava Kuvvetlerinde görev yapabilecekti. Böylece Almanya aynı zamanda Avrupa Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması'na (AKKA) katkı sağlamış olacaktı. Öyle de oldu. Nitekim Bundeswehr'nın personel mevcudu %50 oranında azaldı. İki ordunun "Birleşme Ordusu" adıyla birleşme süreci, Alman kamuoyunda diğer kamu kuruluşları için örnek teşkil etti. Yeniden birleşmeden sonra Bundeswehr'ya yönelik kısıtlanmaların yanında, konvansiyonel silah üretimine ve teminine ilişkin tüm kısıtlamalar da tedricen kaldırıldı.⁵⁸

Alman Federal Polis Özel Harekât Birlikleri bir savaş bölgesinde faaliyet gösteremediğinden, 1994-1996 yılları arasında meydana gelen Ruanda iç savaşı sırasında, Alman vatandaşlarının Ruanda'dan tahliyesi için Belçika komando birliklerinden yararlanmak zorunda kalındı. Bunun üzerine Almanya, 1996'da Özel Kuvvetler Komutanlığını teşkil etti. 2011'de erkekler için zorunlu askerlik yeniden askıya alındı. Ardından 2011 ve 2012'de, askerî birlik ve personel mevcudunu daha da azaltan bir çalışma başlatıldı⁵⁹ ve personel mevcudu 185.000 kişi olarak belirlendi.⁶⁰ Nisan 2021 itibariyle bu sayı yaklaşık olarak 184.000'e indi. Bu rakam %0,22 muharip asker/nüfus oranına tekabül etmektedir.⁶¹

⁵⁶ Bundesamt für Ausrüstung, Informationstechnik und Nutzung der Bundeswehr-BAAINBw, 2022, <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/ausruetzung-baainbw>, (01.05.2022).

⁵⁷ Global Security, Germany-Military Industry, 18August2021, <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/de-industry.htm>, (28.04.2022).

⁵⁸ Duffield, John, World Power Forsaken: Political Culture, International Institutions, and German Security Policy After Unification, Stanford University Press, California 1998, s. 32.

⁵⁹ Bundesministerium der Verteidigung, aynı yerde.

⁶⁰ Chambers, Madeline, "More assertive Germany considers bigger army as Syria vote looms", Reuters Agency, 03December2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-germany-idUSKBN0TM25A20151203>, (29.04.2022).

⁶¹ Bundeswehr-2, Aktuelle Personalzahlen der Bundeswehr, 18August2021, <https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/zahlen-daten-fakten/personalzahlen-bundeswehr>, (28.04.2022).

2015 yılında, NATO ve Rusya arasındaki gerilimleri sonucunda Almanya, savunma harcamalarını arttırmaya karar verdi ve o zamana kadar GSYİH'nin %1,3'ünü geçmeyen savunma harcamalarını, sonraki beş yıl için %6,2 oranında arttıracak bir modernizasyon programını onayladı.⁶² Almanya personel mevcudunu artırma kapsamında, 2023 yılına kadar 7.000 kişilik bir artışa gideceğini⁶³ ve 130 milyar avroluk bir fon ayırarak 2030 yılına kadar teçhizatını yenileyeceğini duyurdu.⁶⁴ Şubat 2017'de Alman hükûmeti, 2024 yılına kadar 20.000 profesyonel asker istihdam edeceğini ilan etti. Almanya'nın askerî harcamaları 2020'de yaklaşık 53 milyar dolara ulaştı.⁶⁵ Tüm bunlara rağmen Almanya'nın askerî harcamaları, İngiltere ve ABD'den daha azdır. Almanya'nın askerî harcamalarının düşük olması, başta ABD olmak üzere, Almanya'nın müttefikleri tarafından eleştirilmektedir.⁶⁶ Buna karşılık Alman hükûmeti, Ukrayna krizi nedeniyle, 2022 bütçesinde bir defaya mahsus olmak üzere, savunma harcamaları için 100 milyar avroluk ilave fon ayırma kararı almıştır.⁶⁷

Son Dönem

Alman Savunma Bakanı Ursula von der Leyen 2019 yılında Bundesheer'in, yeni NATO ülkeleri için "çıpa ordusu" olarak daha büyük bir rol oynayacağını, bu bağlamda Çek Cumhuriyeti ve Romanya ile askerî teşkilatlarını Almanya'yla uyumlu hale getirme hususunda anlaşmaya vardıklarını belirtmiştir.⁶⁸ Keza 2014 yılında, 11'inci Kara Havacılık Tugayı, Alman Hızlı Reaksiyon Tümeni (DSK) ile bütünleştirildi. Hollanda 43'üncü Mekanize Piyade Tugayı da 2019 sonunda faaliyete geçecek şekilde Alman ordusunun 1'inci Tümeni'ne bağlandı.⁶⁹

Günümüzde akademik çevreler, Bundeswehr'nin operasyonel bir orduya dönüştürülmesinin, önemli ölçüde adaptasyon ve modernizasyon gerektirdiği hususunda hemfikirdirler. Savunma politikası gereklilikleri ile diğer kamu gereksinimleri arasındaki gerilimin gelecekte de devam etmesi muhtemeldir. Federal Almanya hükûmetinin merkezî maliye politikasının hedefi olan federal bütçenin konsolidasyonunun devamı, Bundeswehr'nin planları için kısıtlayıcıdır. Sürekli olarak sınırlı tutulan kaynaklar göz önüne alındığında, ordunun modernizasyonunun sadece fon tasarrufu ve bütçenin yeniden yapılandırılması kapsamında değerlendirilmesi yetersiz kalacaktır. Kaldı ki 1990'larda başlatılan Bundeswehr'nin ekonomik modernizasyon süreci, bunun çok ötesine geçmekte ve Almanya'nın hizmet sektörünün kısmen özelleştirilmesi yoluyla iş yönetimi prosedürlerinin

⁶² Deutsche Welle, "Merkel: Germany to heavily increase Bundeswehr budget", 16October2016, <https://www.dw.com/en/merkel-germany-to-heavily-increase-bundeswehr-budget/a-36054268>, (30.04.2022).

⁶³ Chambers, "More assertive Germany...", aynı yerde.

⁶⁴ Smale, Alison, "In a Reversal, Germany's Military Growth Is Met with Western Relief", New York Times, 05June2016, https://www.nytimes.com/2016/06/06/world/europe/european-union-germany-army.html?_r=0, (30.04.2022).

⁶⁵ Tian, Nan vd., Trends in World Military Expenditure, 2020", Stockholm International Peace Research Institute, 26April2021, https://sipri.org/sites/default/files/2021-04/fs_2104_milex_0.pdf, (30.04.2022).

⁶⁶ Siebold, Sabine ve Emmott, Robin, "Pressed by Trump over defense, Germany says can pay more for NATO running costs", 11October2019, <https://www.reuters.com/article/us-germany-nato-usa-idUSKBN1WQ1YR>, (28.04.2022).

⁶⁷ Deutsche Welle Türkçe, "Alman ordusu için 100 milyar euroluk ek fon", 27Şubat2022, <https://www.dw.com/tr/alman-ordusu-i%C3%A7in-100-milyar-euroluk-ek-fon/a-60934072>, (07.05.2022).

⁶⁸ Bundesregierung, Bundesregierung-Europa-NATO: Investing more in security, 15February2017, https://www.bundesregierung.de/Content/EN/Artikel/2017/02_en/2017-02-15-nato-vm-treffen_en.html?nn=392768, (01.05.2022).

⁶⁹ Hoffman, Lars, "Bundeswehr Sea Battalion Dutch Navy Integration", Defense News, 04February2016, <http://www.defensenews.com/story/defense/naval/2016/02/04/bundeswehr-sea-battalion-dutch-navy-integration/79845430/>, (01.05.2022).

askerî karar verme süreçleriyle uyumlu hale getirilmesini gerektirmektedir. Almanya günümüzde büyük bir savunma sanayiine sahiptir ve birinci sınıf sanayi ürünleri üretmektedir. Avrupa güvenlik ve savunma politikasının başat gücü olan bu ülkeden Avrupa güvenliğinin sağlanması hususunda çok şey beklenmektedir.

Sonuç ve Çıkarılan Dersler

Japonya ve Almanya, İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği “sıfır anından” bugünkü seviyelerine büyük zorlukları aşarak ve birçok uluslararası hassasiyet arasında başarılı birer dengeleme stratejisi izleyerek geldiler. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, yani sadece yetmiş altı yıl önce, her iki ülke de harabeye dönmüştü. Büyük limanlar ve demiryolu merkezleri de dâhil olmak üzere altyapılarının çoğu müttefik hava kuvvetleri tarafından ağır bir şekilde bombalanmıştı; Tokyo ve Dresden şehirleri tamamen yıkılmıştı. Hiroşima ve Nagazaki tarihte ilk kez nükleer saldırının dehşetini ve yıkımını tecrübe etti. Savaş sırasında yedi milyondan fazla Alman, 2,5 milyondan fazla Japon hayatını kaybetti. Diğer taraftan milyonlarca sivilin sistematik olarak öldürülmesinin detayları ortaya çıktıkça yenilginin yıkıcılığı daha da arttı. Buna rağmen her iki ülke de dünyanın en etkili ve güvenilir ulusları arasına girebilmek için kendilerini bu yıkımdan çıkarmayı başardılar. Örneğin Almanya bocalayan Avrupa ekonomilerinin ortasında büyüdü ve dünyanın dördüncü büyük ekonomisi haline geldi. Bugün birçok insan Almanya'yı Avrupa Birliği'nin temel taşı, Japonya'yı ise Asya-Pasifik bölgesinin başat ülkelerinden biri olarak görmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında iki kutuplu dünya düzeni ve Soğuk Savaş sonrası düzen, her birinin kendine özgü doğası çerçevesinde anlaşılabilir. Gerek Japonya gerekse Almanya yeni sorunların üstesinden gelebilmek için İkinci Dünya Savaşı sonrasında öğrendikleri derslerden yararlanmaktadır. Almanya ve Japonya yumuşak gücü yansıtmakla birlikte pek çok devletten daha hızlı bir şekilde sert güç tesis edebilme potansiyeline sahiptirler. Esasen mevcut yumuşak güçleri de diğer devletlerin, Japonya ve Almanya'nın ekonomik güçlerinden ve şimdilik arka planda tuttıkları askerî kapasiteleri hakkındaki farkındalıklarından kaynaklanmaktadır. Bu yumuşak güç ayrıca savaştan bu yana geçen yetmiş altı yılda her iki ülkenin de uluslararası ortamda kurmayı başardıkları güvene dayanmaktadır.

Gerek Alman gerekse Japon savunma sanayiine ilişkin bir değerlendirme, her iki ülkenin genel sanayileşme süreçleri içinde değerlendirildiğinde daha sağlıklı sonuçlar verecektir. Zira bu devletler yaklaşık bir asırdan beri başarıyla uyguladıkları korumacı kalkınma modelinin meyvelerini İkinci Dünya Savaşı öncesinde almışlardı. Savaş sonrasında da eğitilmiş insan potansiyelini muhafaza edebilmişlerdi. Kötü sicillerinden kaynaklanan tüm kısıtlama ve denetimlere rağmen, sanayiye ilişkin pragmatik hukuki düzenlemeler yapabildiler. Devletin saldırgan harp teknolojilerine büyük miktarda sermaye aktarmasını önlemek amacıyla, sanayi üretimi özel şirketlere verilmişti. Buna karşılık her iki ülke de pragmatik bir yaklaşımla, şirket ittifaklarının sinerjisi ile tröstleşme arasında başarılı bir dengeleme stratejisi güttü. Devlet, savunma sanayii başta olmak üzere tüm sanayi sektörleri arasında aracılık görevini üstlendi. Böylece her iki devlet de hem milli sanayilerini muhafaza edip geliştirebildiler hem de yenilikçi teknolojilere öncülük edebildiler.

Her iki devletin ordu ve savunma sanayii yukarıda bahsedilen süreçlere paralel olarak gelişmiş ve askerî kapasiteleri silahlı kuvvetlerinin ve onu destekleyen savunma teknolojileri üzerinden sınırlandırılırken, paradoksal olarak bu devletlerin birer teknolojik güç olmalarının önü de açılmıştır. Zira her iki devlet de on dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren geliştirdikleri entelektüel ve teknolojik kapasitelerini, diğer bir deyişle “beşerî

sermayelerini” savaştan sonra da büyük ölçüde muhafaza ettikleri için, sahip oldukları potansiyel enerjileri yenilikçi teknolojilere yöneltebilmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı sonunda askerî yetenekleri sayısal olarak sınırlandırılmış olsa da gerek Almanya gerekse Japonya'nın beşerî sermayesi, onlara en ileri savunma teknolojilerini üretebilme hususunda birer “eşik kapasite” temin etmiştir. Diğer bir deyişle, Almanya da Japonya da arzu ettikleri takdirde, dünyanın en ileri askerî güçleriyle boy ölçüşebilecek silah ve teçhizatı üretme potansiyeline sahiptirler. Buna nükleer silah üretimi de dâhildir. Alman beşerî sermayesi Alman idealizminden kaynaklanan çalışkan ve disiplinli işgücüne ilave olarak, bu işgücünün eğitilmiş olmasına dayanmaktadır. Japonya'nın beşerî sermayesi ise ulusal onur ve bilinç tarafından beslenen eğitim, disiplin ve çalışkanlıkla açıklanabilir. Tabii ki her iki devletin bu seviyeye ulaşması, Sovyet tehdidini durdurmak ve çevrelemek amacıyla ABD'nin sağladığı himaye ve destek olmasaydı, bu kadar kısa sürede başarılamazdı. Yine de İkinci Dünya Savaşı'nın iki mağlup devletini tekrar dünyanın başat güçleri haline getiren esas faktörün, her iki devletin de yarım asırdan fazla topraklarında kalan ABD'nin kültürü içinde asimile olmadan, bu devletin sağladığı destekten millî kalkınma kültürlerine bağlı kalarak ustalıkla yararlanabilme becerileri olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Berger, Florian, Mit Eichenlaub und Schwertern. Die höchstdekorierten Soldaten des Zweiten Weltkrieges, Selbstverlag Florian Berger, Vienna, Austria 1999.
- Bhappu, Anita D., Japon Ailesi: Japon Şirket Ağları ve Japon Yönetimi İçin Kurumsal Bir Mantık, (Çev: Nuray Atsan), Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2, 2001, s. 156-167.
- Brockmann, Stephen, German literary culture at the zero hour, Camden House, Rochester 2004.
- Bundesamt für Ausrüstung, Informationstechnik und Nützung der Bundeswehr-BAAINBw, 2022, <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/ausruetzung-baaibw>, (01.05.2022).
- Bundesministerium der Justiz-1, Art 115b Basic Law, 18August2021, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html#GGengl_000P115b, (25.04.2022).
- Bundesministerium der Justiz-2, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, 18August2021, www.gesetze-im-internet.de, (25.04.2022).
- Bundesministerium der Verteidigung, Zentrales Führungselement, 18August2021, <https://www.bmvg.de/de/ministerium>, (26.04.2022).
- Bundespolizei, Historie der Bundespolizei, 28September2011, https://web.archive.org/web/20110928045244/http://www.bundespolizei.de/DE/06Die-Bundespolizei/Historie/historie_node.html, (24.04.2021).
- Bundesregierung, Bundesregierung-Europa-NATO: Investing more in security, 15February2017, https://www.bundesregierung.de/Content/EN/Artikel/2017/02_en/2017-02-15-nato-vm-treffen_en.html?nn=392768, (01.05.2022).
- Bundeswehr-1, Die Tradition der Bundeswehr, 18August2021, <https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/selbstverstaendnis-bundeswehr/tradition-bundeswehr>, (26.04.2022).
- Bundeswehr-2, Aktuelle Personalzahlen der Bundeswehr, 18August2021, <https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/zahlen-daten-fakten/personalzahlen-bundeswehr>, (28.04.2022).
- Chambers, Madeline, “More assertive Germany considers bigger army as Syria vote looms”, Reuters Agency, 03December2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-germany-idUSKBN0TM25A20151203>, (29.04.2022).
- Chang, Ha Joon, Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü, (Çev. Tuba Akıncılar Onmuş), İletişim Yayınları, İstanbul 2003.
- Council of Foreign Relations, Japanese Post-War Constitution, 18August2021, <https://www.cfr.org/japan-constitution/japans-postwar-constitution>, (21.04.2021).
- Dahl, Per F., Heavy water and the wartime race for nuclear energy, CRC Press, Boca Raton, Florida 1999.
- Deutsche Welle, “Merkel: Germany to heavily increase Bundeswehr budget”, 16October2016, <https://www.dw.com/en/merkel-germany-to-heavily-increase-bundeswehr-budget/a-36054268>, (30.04.2022).
- Deutsche Welle Türkçe, “Alman ordusu için 100 milyar euroluk ek fon”, 27Şubat2022, <https://www.dw.com/tr/alman-ordusu-i%C3%A7in-100-milyar-euroluk-ek-fon/a-60934072>, (07.05.2022).
- Duffield, John, World Power Forsaken: Political Culture, International Institutions, and German Security Policy After Unification, Stanford University Press, California 1998.
- Forsberg, Aaron, America and the Japanese Miracle, University of North Carolina Press, Chapell Hill 2000.

- Global Security, Germany-Military Industry, 18August2021, <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/de-industry.htm>, (28.04.2022).
- Großholz, Carsten, “Die ökonomische Modernisierung der Bundeswehr im Meinungsbild der Soldatinnen und Soldaten”, Richter, Gregor (der.), Die ökonomische Modernisierung der Bundeswehr: Sachstand, Konzeptionen und Perspektiven, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2007, s. 15-32.
- Gönen, Hakan, ABD-Japonya Güvenlik Antlaşmaları: Oluşumu, Evrimi ve Sonuçları, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 1(4), 2004, s. 115-139.
- _____, Modern Japonya'nın Ulusal Güvenlik Arayışı: Soğuk Savaş Dönemi Japonya-ABD İttifak Diplomasisi, Alp Yayınevi, Ankara 2007.
- Hermann, Ulrike, Deutschland, ein Wirtschaftsmärchen: Warum es kein Wunder ist, dass wir reich geworden sind, Westend Verlag, Frankfurt 2019.
- Hoffman, Lars, “Bundeswehr Sea Battalion Dutch Navy Integration”, Defense News, 04February2016, <http://www.defensenews.com/story/defense/naval/2016/02/04/bundeswehr-sea-battalion-dutch-navy-integration/79845430/>, (01.05.2022).
- Hughes, Christopher W., Japan's Remilitarization, Routledge, New York 2009.
- Köndgen, Johannes ve Borges, Georg, “Chapter 4: Commercial Law”, (der.) Zekoll, Joachim; Wagner, Gerhard, Introduction to German Law, Third Edition, Kluwer Law International BV, The Netherlands 2019, s. 131-156.
- Large, David C., Germans to the Front West German rearmament in the Adenauer era, University of North Carolina Press, Chapel Hill, North Carolina 1996.
- Lindlar, Ludger ve Holtfrerich Carl-Ludwig, Geography, exchange rates and trade structures: Germany's export performance since the 1950s, European Review of Economic History, August 1997, Vol. 1, No. 2, s. 217-246.
- Ministry of Defense (Japan), Medium Term Defense Program (FY 2019 - FY 2023), 08December2018, https://www.mod.go.jp/j/approach/agenda/guideline/pdf/chuki_seibi31-35_e.pdf, (11.04.2022).
- Müller, Helmut M., Schlaglichter der deutschen Geschichte, Meyers Lexikonverlag, Mannheim 1986.
- Orr, Robert, “Occupation as Means to a Citadel Democracy in the East”, (der.) Orr, Robert, Winning the Peace: An American Strategy for Post-Conflict Reconstruction, The CSIS Press, Washington D.C. 2004, s. 169-192.
- Prime Minister of Japan and His Cabinet, 18August2021, The Constitution of Japan. https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government/the_constitution_of_japan.html, (17.04.2022).
- Rattinger, Hans, “The Bundeswehr and Public Opinion”, Szabo Stephen F. (der.), The Bundeswehr and Western Security, Palgrave Macmillan, London 1990, s. 93-122.
- Ryutaro, Komiya, Industrial policy in Japan, Japanese Economic Studies, 14(4), 1986, s. 51-81.
- Sato, Yoichiro and Seng, Tan S., United States Engagement in the Asia-Pacific, Cambria Press, New York 2015.
- Sato, Yoichiro, “Industrial Policies, the East Asian Miracle, and Regional Integration after the 2008 Global Financial Crisis”, Kolmaš, Michal; Sato, Yoichiro (der.), Identity, Culture and Memory in Japanese Foreign Policy, Peter Lang-US, Bern 2021, s. 85-102.
- Schaede, Ulrike, Cooperative Capitalism, Self-Regulation, Trade Associations, and the Antimonopoly Law in Japan, Japan Business and Economics Series, Oxford University Press, London 2000.

Smale, Alison, "In a Reversal, Germany's Military Growth Is Met with Western Relief", New York Times, 05June20216, https://www.nytimes.com/2016/06/06/world/europe/european-union-germany-army.html?_r=0, (30.04.2022).

Sugita, Yoneyuki, Pitfall or Panacea: The Irony of US Power in Occupied Japan 1945-1952, Routledge, New York 2003.

The Business Insider, Japan's Military Just Made Its Most Dramatic Change Since World War II, 01July2014, <https://www.businessinsider.com/japans-military-just-made-its-most-dramatic-change-since-world-war-ii-2014-7>, (16.04.2022).

Tian, Nan vd., Trends in World Military Expenditure, 2020", Stockholm International Peace Research Institute, 26April2021, https://sipri.org/sites/default/files/2021-04/fs_2104_milex_0.pdf, (30.04.2022).

U.S. Forces Japan, "About USFJ", 2022, <https://www.usfj.mil/About-USFJ/>, (27.04.2022).

Zerenler, M. & İraz, R., Japon Yönetim Anlayışı ve Şirket Ağları (Keiretsu) Analizi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16, 2006, s. 757-776.